

Το Ευρώ ως Σκοπός, το Ευρώ ως Μέσο και η Σημασία του Δημοψηφίσματος

Θεόδωρος Μαριόλης

Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο, και
πρόεδρος του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών Δημήτρης Μπάτσης

Όταν άρχισε να σχηματίζεται η Ευρωζώνη, αλλά και τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της, γράφτηκε συστηματικά ότι η δημιουργία της δεν ήταν Σκοπός. Η ζώνη του κοινού νομίσματος θα ήταν, υποτίθεται, ένα Μέσο συμβολής στην επίτευξη κομβικών στόχων της οικονομικής πολιτικής, δηλαδή:

- (α) της μικροοικονομικής αποτελεσματικότητας,
- (β) της μακροοικονομικής σταθερότητας, και
- (γ) της ισόρροπης ανάπτυξης μεταξύ χωρών και περιφερειών.

Κανείς, ανάμεσα στους πλέον θερμούς υποστηρικτές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δεν διατύπωσε αντίθετη θέση.

Δεκαπέντε χρόνια μετά, τα πράγματα είναι τελείως διαφορετικά. Όχι μόνον λόγω των ισχών μέσων ρυθμών ανάπτυξης που έχουν σημειωθεί στην Ευρωζώνη συνολικά, ή και των μεγάλων αποκλίσεων τους από χώρα σε χώρα (ιδίως, μεταξύ «Βορρά-Νότου»). Η πιο θεαματική μεταβολή συντελέστηκε με τη μετατροπή του Ευρώ από Μέσο σε Σκοπό.

Οι τελευταίες εξελίξεις, οι οποίες πυροδοτήθηκαν με αφορμή την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης για τη διενέργεια δημοψηφίσματος, υπογραμμίζουν αυτήν τη μετατροπή. Οι επικεφαλής των «δανειστών» διαμηνύουν, σε όλους τους τόνους, ότι το δημοψήφισμα αφορά στην παραμονή της χώρας στην Ευρωζώνη, την οποία ονόμασαν, εν συνεχεία, Ευρωπαϊκή Ένωση, και, τελικά, Ευρώπη (!). Ακολουθεί, στο ίδιο μήκος κύματος, η πλειοψηφία της ελληνικής αντιπολίτευσης. Από την άλλη πλευρά, η ελληνική κυβέρνηση έχει εξ αρχής δηλώσει ότι το δημοψήφισμα αφορά στην αποδοχή ή μη συγκεκριμένων μέτρων, τα οποία θα εντείνουν την ύφεση, χωρίς παραλλήλως να εξηγεί, πειστικά τουλάχιστον, την προσήλωσή της στην Ευρωζώνη.

Η αντιπαράθεση μεταξύ κυβέρνησης και «δανειστών»-αντιπολίτευσης στο κοινό πεδίο της Ευρωζώνης μοιάζει με πολυτέλεια. Έπειτα από 7-8 χρόνια συνεχούς μείωσης του ελληνικού ΑΕΠ, το υπ' αριθμόν ένα ζήτημα δεν είναι οι διαξιφισμοί περί «Ευρωπαϊκής Ιδέας». Πολύ λιγότερο το ζήτημα δεν είναι η λήψη μέτρων, τα οποία θα εντείνουν, στον ένα ή στον άλλο βαθμό, την ύφεση.

Το ζητούμενο για τη χώρα μας είναι η υλοποίηση ενός προγράμματος επιταχυνόμενης ανάπτυξης. Ακόμη και οι ακραιφνέστεροι σοσιαλ-«δαρβινιστές» δεν μπορούν να διαφωνήσουν με αυτό, έστω και αν αδιαφορούν

για το πάνω από ένα εκατομμύριο ανέργους, καθώς και για τα – λεγόμενα – επιδόματα ανεργίας.

Η οικονομική επιστήμη υποστηρίζει ότι κάθε εθνική οικονομία αποτελείται από τρεις τομείς, τον Ιδιωτικό (επιχειρήσεις και νοικοκυριά), τον Δημόσιο και τον Εξωτερικό τομέα. Και ότι όταν βρίσκεται σε βαθιά ύφεση, πρέπει ένας, τουλάχιστον, εξ αυτών να λειτουργήσει ως «ατμομηχανή», δηλαδή να καθοδηγήσει την τόνωση της συνολικής ζήτησης. Τέλος, αυτή η τόνωση μπορεί να επιτευχθεί μέσω δημοσιονομικών, νομισματικών, συναλλαγματικών, εισοδηματικών, εμπορικών και διαρθρωτικών πολιτικών. Εννοείται, φυσικά, ότι οι διαρθρωτικές πολιτικές δεν είναι υλοποιήσιμες βραχυπρόθεσμα.

Στην Ελλάδα σήμερα, ο Ιδιωτικός τομέας βρίσκεται σε δεινή θέση, ενώ αποστραγγίζεται με φόρους. Ο Δημόσιος τομέας είναι φορτωμένος με χρέη. Τέλος, παρά τη σημαντική μείωση των μισθών («εσωτερική υποτίμηση»), ο Εξωτερικός τομέας δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί: Κατά την περίοδο 2010-2013, οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 3.3% (σε σταθερές τιμές του έτους 2010), ενώ το μερίδιό τους στο σύνολο των παγκοσμίων εξαγωγών μειώθηκε κατά 9.4%.

Τα κείμενα προτάσεων για τη συμφωνία, και των «δανειστών»-αντιπολίτευσης και της κυβέρνησης, εξαντλούνται σε παραθέσεις μέτρων, από τις οποίες δεν απουσιάζουν μόνον αναλυτικές εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις τους, αλλά και οι αναφορές στην ενεργοποίηση αναπτυξιακών μηχανισμών. Για την ακρίβεια, τα μέτρα έχουν συσταλτικό χαρακτήρα, δηλαδή περιορίζουν παρά τονώνουν τη ζήτηση. Γιατί συμβαίνει αυτό; Είναι μήπως αποτέλεσμα λαθμενής ανάλυσης; Όχι. Πρόκειται για αποτέλεσμα δομικών περιορισμών, οι οποίοι απορρέουν από τη συμμετοχή μίας χώρας στην Ευρωζώνη.

Η περικοπή δημοσίων δαπανών και η μονομερής, εις βάρος των μισθωτών, εισοδηματική και φορολογική πολιτική, είναι τα κύρια εργαλεία οικονομικής πολιτικής, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εθνικές κυβερνήσεις στην υπαρκτή Ευρωζώνη ανεξαρτήτως των προθέσεών τους. Σε χώρες όπως η Ελλάδα, η πλάστιγγα γέρνει εις βάρος, επιπλέον, της αυτοαπασχόλησης και των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.

Με μία λέξη, λοιπόν, το Ευρώ ως μέσο έγινε σκοπός. Στη θέση του μέσου τοποθετήθηκε ένα αναλλοίωτο μείγμα μονομερών-συσταλτικών πολιτικών.

Φαίνεται ότι η ελληνική κυβέρνηση άρχισε να συνειδητοποιεί, από ένα σημείο και μετά, τους δομικούς περιορισμούς της Ευρωζώνης, γεγονός που την οδήγησε, τελικά, στην επιλογή του δημοψηφίσματος. Δυστυχώς, όμως, ο επακόλουθος έλεγχος-περιορισμός της νομισματικής ρευστότητας αποτελεί συσταλτική διαταραχή. Έτσι, ενισχύεται το υφεσιακό κύμα και, ταυτοχρόνως, διογκώνεται το καθεστώς αβεβαιότητας, το οποίο παράγει, με τη σειρά του, επιπρόσθετα υφεσιακά αποτελέσματα.

Τίποτε δεν εγγυάται ότι ένα «Όχι» θα σηματοδοτήσει την αντιστροφή της κατάστασης. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται πολλά περισσότερα «Όχι», απαιτείται, δηλαδή, η υλοποίηση ενός προγράμματος επιταχυνόμενης ανάπτυξης. Είναι, ωστόσο, βέβαιο ότι αρκεί ένα μόνον «Ναι» για να συνεχιστεί η πορεία βύθισης της συντριπτικής πλειοψηφίας των εργαζομένων – όχι μόνον στην πατρίδα μας αλλά σε όλον το «Νότο» της Ευρώπης.

Είναι πολύ σημαντικό για τη χώρα μας να διασαφηνιστεί, έστω και τώρα, η σχέση σκοπού-μέσου όσον αφορά στο Ευρώ, καθώς και το περιεχόμενο που προσδίδει η κάθε πλευρά σε αυτούς τους όρους. Η ιδεολογία του κοσμοπολιτισμού-ευρωπαϊσμού όσο και οι επαναστατικές λογοκοπίες-γενικολογίες, περί καπιταλισμού και πλουτοκρατίας, δεν θα συμβάλλουν, ούτε ελάχιστα, στην απαιτούμενη διασαφήνιση. Ο χρόνος είναι ελάχιστος.